

Erkki Melartinin sävellys *Melodie*, EM158

Taideyliopiston uusi julkaisuarkisto Taju

Teksti | Erkki Nurmi

■ Taideyliopisto otti helmikuussa 2021 käyttöön uuden julkaisuarkiston [Tajun](#). Tajusta löytyvät Taideyliopiston sähköiset julkaisut kuten opinnäytteet, julkaisusarjat ja esimerkiksi tieteellisten artikkelien rinnakkaistallennukset. Tämä on hyvin saman tyyppistä aineistoa kuin kaikkien muidenkin yliopistojen julkaisuarkistoissa, mutta Tajussa on näiden lisäksi merkittävä määrä Sibelius-Akatemian kirjaston digitoituja musiikkiaineistoja. Näiden digitoinnista olen kirjoittanut Intervallissa 1/2009.

Taustaa

Taideyliopiston tie omaan julkaisuarkistoon on ollut pitkä. Sibelius-Akatemian kirjasto oli liittynyt Kansalliskirjaston ylläpitämään yhteiseen julkaisuarkistoon Doriaan jo 2007 ja tallentanut sinne digitoituja aineistojaan. Teatterikorkeakoulun kirjasto oli taas liittynyt Helsingin yliopiston Helda-julkaisuarkistoon vuonna 2011, juuri ennen Taideyliopiston syntymistä vuonna 2013. Heldan käyttöä laajennettiin vuonna 2015 niin, että muutkin Taideyliopiston akatemiakirjastot eli Kuvataideakatemian ja Sibelius-Akatemian kirjastot alkoivat tallentaa sinne PDF-muotoisia uusia julkaisuja. Sibelius-Akatemialla oli vielä lisäksi käytössä oma itse rakennettu opinnäytetietokanta, joka oli otettu käyttöön jo 2000-luvun alkuvuosina.

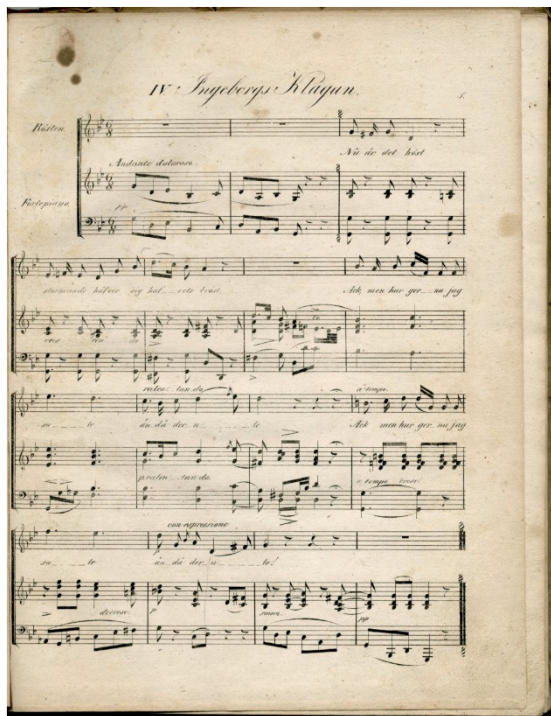
Tässä oli siis paljon päällekkäisyyksiä purettavaksi. Sibelius-Akatemia luopui omasta opinnäytetietokannastaan vuonna 2018, ja aineisto siirrettiin Heldaan muiden Taideyliopiston opinnäytteiden yhteyteen. Heldan ja Dorian päällekkäisyydestä oli puhuttu jo Taideyliopistoa muodostettaessa, mutta silloin aika ei ollut vielä kypsä radikaaleihin muutoksiin. Vaikka molemmat järjestelmät perustuivat samaan avoimen lähdekoodin DSpace-ohjelmistoon, eroja oli melko paljon. Esimerkiksi luettelointikäytännöissä oli suuria eroja, sillä toisin kuin MARC21, julkaisuarkistojen käyttämä Dublin Core -formaatti on hyvin väljä eikä siinä määritellä kenttien käyttötapaa mitenkään tarkasti. Tämä johtaa väistämättä siihen, että jokainen luetteloiva organisaatio keksii tahollaan pyörää uudelleen ja muodostaa omat luettelointisääntönsä. Kansalliskirjaston muutama vuosi sitten julkaisema [metadatasuositus julkaisuarkistojen tekstiaineistoille](#) on helpottanut tätä tilannetta merkittävästi.

Kohti omaa julkaisuarkistoa

Tehtyämme jo muutaman päällekkäisten järjestelmien yhdistämisprojektin ja koettuamme omakohtaisesti niistä saadut hyödyt rohkaistuimme tarttumaan tässä asiassa härkää sarvista. Meille oli myös kertynyt tarpeita, joita emme saaneet täytettyä Heldan ja Dorian kautta. Monesti vastaan tulivat tällaiseen monen organisaation jakamaan järjestelmään liittyvät rajoitukset: monia asioita ei voida räätälöidä organisaatiokohtaisesti, vaan muutokset vaikuttaisivat koko järjestelmän laajuisesti, joten tulos on aina jonkinlainen kompromissi. Vaihtoehtoja punnittuamme (pöydällä oli mm. kaiken aineiston yhdistäminen Doriassa olevaan kokoelmaan) päädyimme syksyllä 2019 siihen, että hankimme oman uuden

julkaisuarkiston, joka tulee Kansalliskirjaston julkaisuarkistopalvelujen ylläpitoon, ja siirrämme tänne kaiken aineistomme Heldasta ja Doriasta.

Projekti sai kuitenkin odottaa kirjastojärjestelmävaihdoksen yli. Taideyliopisto vaihtoi Ex Libriksen Voyagerin saman yhtiön Almaan, joka tuli käyttöön heinäkuussa 2020. Syksyllä aloimme työstää uutta julkaisuarkistoa Kansalliskirjaston kanssa melko suurella projektiryhmällä, johon kuului toistakymmentä jäsentä kirjastostamme ja Kansalliskirjaston julkaisuarkistopalveluista. Julkaisuarkistopalveluiden porukka on erittäin ammattitaitoista. Useamman kerran kävi niin, että he korjasivat havaitsemamme bugin tai puutteen suoraan avoimen lähdekoodin DSpace-ohjelmistoon, jolloin se hyödyttää kaikkia DSpace-käyttäjäorganisaatioita. Projekti käsitti puolisen vuotta loppua kohti tiivistyvää työskentelyä.

Bernhard Henrik Crusellin *Ingeborgs klagan*

Musiikkiaineistot Tajussa

Tajussa on Sibelius-Akatemian kirjastossa digitoituja sävellyskäsikirjoituksia, painettuja nuotteja ja musiikkiäänitteitä. Suunnilleen puolet aineistoista on sellaista, jonka tekijänoikeudet ovat rauenneet. Nämä aineistot ovat vapaasti ladattavissa. Sävellyskäsikirjoituksista suurimman kokonaisuuden muodostavat **Erkki Melartinin** käsikirjoitukset, jotka aivan liian varhain menehtynyt kollegamme **Mikko**

Ikkala (1957-2016) digitoi työskennellessään Sibelius-Akatemian kirjastossa 2007-2010. Näitä on Tajussa yli 20 000 sivua. Tällä hetkellä käsikirjoituksia digitoidaan tarpeen mukaan, eli silloin kun jotakin käsikirjoitusta tarvitaan. Tälläkin saralla on tapahtunut kehitystä, kun siviilipalvelusmiehenä kirjastossa palvellut **Eemeli Solehmainen** täydensi [käsikirjoitusluettelon](#) siten, että nyt koko käsikirjoitusarkiston sisältö on jollakin tasolla luettelossa.

Äänitepuolella tekijänoikeusvapaat aineistot on digitoitu erästä EU-projektia varten 1950-luvulla julkaistuilta vinylilevyiltä. Digitoinnin yhteydessä on tarkistettu, että myös teosten tekijänoikeudet ovat rauenneet, joten nämä edustavat vähän vanhempaa taidemusiikkia.

Äänitteissä tärkeimmän kokonaisuuden muodostavat kirjaston digitoidut kela-nauhat. Näistä vanhimmat ovat vuodelta 1955 ja uusimmat 1980-luvun lopulta. Näiden tekijänoikeudet ovat vielä voimassa, joten äänitteiden kuuntelu onnistuu tällä hetkellä vain Sibelius-Akatemian kirjastossa yhdellä tietokoneella. Syksyllä avattavaan uuteen Sörnäisten kampuskirjastoon, johon yhdistyvät Teatterikorkeakoulun ja Kuvataideakatemian kirjastot, tulee toinen kuuntelupäätte. Näiltä päätteilä voi tutkia myös tekijänoikeuksien alaisia sävellyskäsikirjoituksia.

Konserttitalenteet

Joitakin vuosia sitten meille tuli mahdolliseksi jakaa Taideyliopiston omia konserttitalenteita yliopiston sisällä. Siihen tarvittavaa tekniikkaa meillä ei kuitenkaan ole ollut. Nyt Tajussa tämä tuli mahdolliseksi, sillä järjestelmään voi kirjautua Taideyliopiston tunnuksilla. Pystymme rajaamaan myös tiettyjen aineistojen käytön vain kirjautuville käyttäjille. Jatkossa pystymme siis tarjoamaan omia konserttitalenteitamme omille opiskelijoille myös kotoa kuunneltavaksi. Valitettavasti tämä ei muuta asioita mitenkään valtaosalle Intervallin lukijakunnasta, mutta nämäkin aineistot ovat kirjaston Taju-päätteellä myös ulkopuolisten kuunneltavissa. Meillä tämä tarkoittaa, että nämä saadaan paljon aiempaa laajempaan käyttöön, joten materiaalin Tajuun viemiseen kannattaa uhrata enemmän resursseja. Tajuun on tarkoitus tallentaa myös tohtorintutkintokonserttien tallenteita, joita ei ole tällä hetkellä julkisesti saatavilla mistään. Tämä puoli on vielä testausvaiheessa.

Aineistojen löydettävyys

Kaikki Tajuun aineistot ovat haettavissa oman käyttöliittymän lisäksi myös Taideyliopiston Finna-näkymän [Arscan](#) kautta. Aineisto tulee haettavaksi myös

kansalliseen Finna.fi-näkymään, mutta koetamme saada ensin aineistojen käyttöehdot siellä selvemmin esiin. Projektin yhteydessä implementoimme kansallisen metadatasuosituksen niin pitkälle kuin mahdollista, mikä on parantanut metadatan indeksoitumista Finnan päässä. Yksinkertaistimme myös kokoelmarakennetta niin, että Tajussa on kaiken kaikkiaan vain 9 kokoelmaa yhdessä tasossa. Heldassa näitä oli kokoelmassamme yli 60. Olemme pyrkineet siirtämään kaikki aiemmin kokoelmarakenteessa tehdyt jaottelut metadataan, sillä kokoelmatieto ei kuulu tietueen metadataan eikä siten haravoidu esim. Finnaan. Tämän vuoksi aiemmin on saattanut olla, että jokin tieto esim. julkaisusarjasta tai opinnäytteen koulutusohjelmasta on ollut Finnassa täysin pimennossa, sillä tieto on ollut vain kokoelmarakenteessa. Nyt esimerkiksi opinnäytteen tyyppistä tai aineistotyyppiä voi rajata faseteilla sekä Tajussa että Arscassa. Annan mielellään lisätietoja aiheesta! erikki.nurmi@uniarts.fi 040-7104222 ■